

L'Educació a Mollet en temps de la República (1931-39)¹

Rosa Maria Securún i Fuster *

1. Introducció

El que aquí exposaré forma part d'una recerca que estic portant a terme en relació amb la història de l'educació a Mollet en el s. XX.

Aquest article pretén ser un homenatge al record de la feina ben feta que van portar a terme unes persones: mestres, pares, ciutadans... i unes institucions: Ajuntament, sindicats, associacions culturals... en una època difícil on va semblar per un temps que com a país, tot era possible.

Durant molts anys, tota aquesta feina ha estat silenciada i cal recuperar-la i donar-la a conèixer. Per això vaig accedir amb molta il·lusió a fer la conferència de Sant Vicenç l'any 2012. Sóc conscient que encara queden dubtes i aspectes poc clars de la història de l'educació de Mollet a l'època de la II República; per això m'atreveixo a fer una crida a totes les persones que tinguin informació i records d'aquesta època, perquè es posin en contacte amb el CEM per poder-la compartir. La Història del nostre poble l'hem de recuperar entre tots.

2. Situació de l'educació abans de la República

No hi ha dubte que una de les millors aportacions del Govern de la Generalitat durant la República va ser la

dedicació al món de l'escola i dels mestres. Durant uns quants anys, Catalunya es va situar a l'avantguarda de l'educació i va intentar recuperar la identitat com a poble amb la creació d'un projecte global d'educació per al país.

Va ser un període curt, vuit anys, molt complicat, ple de problemes, però amb resultats fantàstics. Fins i tot durant la guerra civil es va assolir un objectiu que fins aleshores havia estat una utopia: que tots els nens i nenes del país poguessin anar a escola.

A Catalunya, en els inicis del s. XX, l'analfabetisme era un mal crònic; no hi havia escoles per a tothom i els infants voltaven pels carrers, mal alimentats i amb salut precària. L'analfabetisme als inicis del s. XX era d'un 54% a la província de Barcelona i una mica més alt a Girona, a Lleida i a Tarragona. El nombre d'analfabets era sempre una mica més baix a les ciutats que a les zones rurals i hi havia més homes que dones que sabien llegir i escriure.

De cada cinc infants, dos no anaven a escola, probablement perquè les famílies no valoraven prou l'educació o bé perquè necessitaven els diners que aportaven si els posaven a treballar.

Les escoles públiques ensenyaven en castellà i estaven situades en pisos petits sense pati, normalment amb poca llum i ventilació deficient. La majoria

* Mestra i psicopedagoga. rsecurun@xtec.cat

¹ Conferència amb el mateix títol pronunciada el 22 de gener de 2012, al Mercat Vell de Mollet del Vallès amb motiu de la presentació del número 27 de la revista Notes

eren unitàries amb infants de totes les edats junts.

Les hores de classe les passaven asseguts en els pupitres: els que en sabien més, a les primeres files i els que els costava més o els que es despitaven, al final. Sempre es començava el dia resant; després seguien les assignatures clàssiques —cal·ligrafia, gramàtica i aritmètica— i s'acabava tornant a resar. El càstig corporal era normal. A les classes hi havia entre 80 i 120 alumnes de diverses edats amb personal docent en general poc preparat i amb mètodes pedagògics molt tradicionals.

La situació de l'escola privada, la típica escola negoci de l'acadèmia de pis, era igual o pitjor. Les escoles de les congregacions religioses tenien uns edificis monumentals, estaven més ben dotades materialment i la qualitat solia ser una mica millor, però tret d'alguna excepció, seguien els ensenyaments tradicionals de l'època.

A Catalunya, les institucions privades, gairebé totes religioses, eren les que tenien més prestigi i doblaven en nombre a les escoles públiques. També hi havia escoles parroquials i de patronat catòlic i escoles d'ateneu i de centres polítics, però eren molt minoritàries.

Els mestres tenien un prestigi relatiu i havien arribat a passar gana; va ser un gran pas quan van començar a cobrar de l'Estat i van deixar de dependre dels ajuntaments, que els pagaven quan podien.

La seva formació era molt deficient. Per accedir a les escoles normals de magisteri n'hi havia prou d'haver cursat l'educació obligatòria. Quan es va unificar el títol s'havien de tenir més de 14 anys i superar un ingrés. La carrera durava quatre anys i les assignatures es guiaven per criteris enciclopedistes: manual, còpia, memorització i recitació. Els cursos incloïen assignatures com religió, història sagrada i moral, cal·ligrafia, costura, brodat i tall per a les

noies i agricultura per als nois; el programa depenia de l'Estat. Totes les matèries es feien sempre en castellà: amb molts esforços, l'Associació de l'Ensenyança Catalana va poder incloure una càtedra de català gratuïta i voluntària.

3. Model d'educació de la República

Davant la necessitat d'afrontar els canvis socials que s'anaven produint en aquells moments al passar d'una societat rural cap a una altra molt més industrialitzada i per la crisi econòmica, l'educació va començar a ser entesa com una eina fonamental per assegurar una transformació social i cívica. Calia una escola que preparés persones per viure en una nova societat, però sobretot es pretenia aconseguir una escola que formés ciutadans. No es partia de zero, tota la feina i els esforços que s'havien fet des de la Diputació, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya servien de base per crear un model educatiu propi.

Hi havia mestres que buscaven nous mètodes, noves formes d'ensenyar i van donar a conèixer el corrent pedagògic de l'Escola Nova.

L'Escola Nova no va ser un moviment homogeni. No se cenyia a cap dogma, al contrari era un moviment que investigava, que lluitava per no quedar-se anquilosat, en paraules de Narcís Masó, mestre gironí: "Per fer Escola Nova, el més essencial no és refer l'edifici, ni canviar les taules, ni substituir els llibres, ni suprimir els horaris. Per fer Escola Nova el més important és saber què és un infant. És saber com es desenvolupa la seva vida i fer que l'ensenyament vagi de cara a les seves necessitats". (GONZÁLEZ AGÁPITO, 1992)

L'Escola Nova era una escola coeducativa i laica que volia respectar l'opció religiosa de cadascú, sense imposicions.

Per comprendre millor què es creia que era aquesta Escola Nova, hauríem de llegir els 30 punts que el 1912 va

concretar Adolphe Ferrière, de l'Institut Rousseau de Ginebra. No calia complir-los tots. Per considerar que una escola formava part d'aquest moviment n'hi havia prou que portés a terme la meitat i no calia escollir un mètode pedagògic concret: hi havia centres que seguien al peu de la lletra el mètode Montessori, però el més normal és que es barreguessin amb altres propostes: Freinet, Decroly, Dewey...

L'any 1931, amb la proclamació de la República, la Generalitat va assumir l'obra de la Mancomunitat, la va mantenir, reorientar i la va portar a terme fins al final de la guerra civil.

Es va apostar per un ensenyament actiu on:

- Els infants se situaven al centre de l'aprenentatge i havien de començar a aprendre a partir del que tenien a l'abast i amb el temps l'àmbit d'atenció s'aniria ampliant del poble al país i del país al món.
- Es volien infants actius amb la curiositat sempre oberta.
- Els aprenentatges es fonamentaven en l'observació i l'experimentació.
- L'escola va sortir de les quatre parets de l'edifici: sempre que es podia es feia classe a fora i sortides al camp, als boscos, al mar, als carrers, a les fàbriques, a les masies...
- L'escola havia d'estar atenta a les noves tecnologies i als canvis socials.

No hi ha dubte que durant la República es va innovar i avançar en l'àmbit educatiu, però amb la creació del CENU (Consell Escolar Unificat de Catalunya) 10 dies després de l'esclat de la guerra i malgrat la revolta que va fer trontollar el país, el costat republicà no es va oblidar dels infants.

El CENU es va proposar un repte: trobar mestre i escola per a tots els

Figura 1. Cartell Propaganda CENU. Escola Nova, Poble Lliure. Figura 2. Cartell Propaganda CENU. Escola de Tots

nens i tenia unes finalitats molt clares:

- Organitzar en edificis de la Generalitat l'escola unificada.
- Assegurar que tots els infants sense diferència de classe anessin a l'escola.
- Escola unificada: laica, gratuïta, coeducativa i catalana.
- Intervenció en la coordinació dels serveis d'ensenyament d'Estat, Ajuntament de Barcelona i Generalitat.

I un Pla General d'Ensenyament:

- L'ensenyament comença quan l'infant neix.
- Fonamentat en els ideals de treball, justícia social, llibertat i solidaritat humana.
- Pla unificat i cíclic.
- Acostament de les persones mitjançant la cultura.

Era un pla revolucionari que recollia les idees dels corrents pedagògics de renovació de Catalunya i dels corrents internacionals més avançats. En un clima de revolució i de guerra civil, el Pla General d'Ensenyament pretenia l'acostament de totes les persones mitjançant la cultura.

El CENU va fer una tasca molt important també en l'acolliment i atenció pedagògica als nens refugiats i en la creació d'escoles bressol.

4. L'Educació a Mollet durant la República

Per entendre bé els canvis que es van produir a Mollet durant la República, cal recordar quin era el marc politicolegislatiu de la II República espanyola des del punt de vista educatiu.

El 14 d'abril de 1931 es proclama la II República espanyola i el govern republicà manifesta des del principi una preocupació prioritària pels temes educatius: "El gobierno provisional de la República sitúa en el primer plano de sus preocupaciones los problemas que hacen referencia a la educación del pueblo. La República aspira a transformar fundamentalmente la realidad española hasta lograr que España sea una auténtica democracia. Y España no será una auténtica democracia mientras la inmensa mayoría de sus hijos, por falta de escuelas, se vean condenados a perpetua ignorancia".

14

El 29 d'abril, dues setmanes després de la proclamació de la República, el govern provisional central publica un decret sobre la llengua. Aquest decret sobre el bilingüisme va permetre que el català entrés a l'escola i establia que a les escoles maternals, a les de pàrvuls i a les de primàries, l'ensenyament es fes en la llengua materna dels alumnes. També disposava que els nens catalans, a partir dels vuit anys, havien de començar a aprendre el castellà.

A l'article 48 de la Constitució es va establir que: "l'ensenyament serà laic, farà del treball l'eix de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana". El març del 32 es va suprimir la religió a les escoles. El juny de 1933 per llei es va prohibir que les congregacions i associacions religioses es dediquessin a l'ensenyament.

En els primers mesos de la República va començar a funcionar una Generalitat provisional i mentrestant es redactava l'Estatut d'autonomia a Núria. El 20 de juny es donava per acabat i el 2 d'agost el van votar els homes de Cata-

lunya (les dones, que encara no tenien dret a vot, van recollir 400.000 firmes en suport del text).

En relació amb l'educació, a l'Estatut hi constava el català com a idioma oficial i s'establia que "correspondrà a la Generalitat de Catalunya la legislació exclusiva i l'execució directe en l'ensenyament en tots els seus graus i ordres".

Aquella proposta d'estatut es va enviar a les Corts de Madrid, que la va aprovar el 9 de setembre de 1932. L'article dedicat a l'educació va patir una sèrie de retallades i al final s'especificava que la Generalitat de Catalunya podria crear i sostenir els centres d'ensenyament que cregués oportú, en tots els seus graus i ordres, sempre d'acord amb el què disposa l'article 50 de la Constitució, que especificava: "L'Estat hi podrà mantenir o crear institucions docents de tots els graus en l'idioma oficial de la república", és a dir, en castellà. A més, especificava que la Generalitat havia de pagar les escoles que creés amb els seus diners. Això implicava un sistema públic peculiar, amb una doble xarxa d'escoles, que en llocs com a Barcelona, amb el Patronat Escolar, podia convertir-se en una triple xarxa.

A Mollet, des del primer moment en què es va constituir l'Ajuntament republicà (16 d'abril de 1931), una de les prioritats del consistori —com es pot veure en revisar les actes dels plens municipals— va ser resoldre les mancances que hi havia en matèria d'educació i va fer tots els esforços possibles perquè els infants del poble poguessin tenir l'educació que es proposava des del govern de la II República i de la Generalitat.

Per vetllar i portar a terme aquestes polítiques educatives, es va crear el Consell Local de Primera Ensenyança (9-12-1931) amb les següents funcions, segons consta en el llibre d'actes.

- Elaborar el calendari de vacances escolars i procurar-ne el compliment per part de tots els centres

públics i privats per evitar diferències d'ensenyament.

- Tenir cura que els mestres que treballaven en centres privats tinguessin la titulació exigida per tal d'exercir el magisteri.
- Vetllar per al bon funcionament de l'escola graduada.
- Realitzar i ajudar a fer diferents activitats extraescolars.
- Donar indicacions per afavorir l'ensenyament laic a l'escola pública.
- Procurar que es portessin a terme les vacunacions i revisions mèdiques i promoure campanyes medicosanitàries.
- Sol·licitar la provisió de mestres en cas de vacants.
- Regular el procés de matriculació per tal d'evitar suspicàcies entre la població.
- Controlar el pressupost d'educació.
- Organitzar xerrades i conferències.
- Controlar el professorat.
- Vetllar per la seguretat dels nens i nenes.

El consell estava constituït per sis persones: un representant municipal, dos pares, dos mestres (normalment els directors de les dues seccions de l'escola graduada) i el metge-inspector del poble.

4.1 Prioritats del Consistori

Els principals esforços del Consistori van anar encaminats a:

- Escolaritzar el màxim nombre possible de nens i nenes.
- Afavorir un ensenyament català, laic, coeducatiu i participatiu.
- Procurar l'arrelament dels mestres al poble.
- Prendre o recolzar iniciatives en relació amb l'educació.

Cal tenir en compte que les propostes s'havien de portar a terme amb els mestres que ja estaven treballant a les escoles i amb els nous que s'hi van anar incorporant. Això va provocar, com

passa en tots els col·lectius, discussions, malentesos... L'Ajuntament, a través de la Comissió de Cultura i el Consell Local de Primera Ensenyança, va haver d'intervenir-hi diverses vegades (cal no perdre de vista que el moment polític era complicat, amb alternança política a l'Ajuntament en el denominat Bienni negre).

Amb l'esforç de la majoria dels mestres, l'Ajuntament, els pares i diverses institucions del poble, les escoles de Mollet van anar canviant, van anar incorporant-se a les noves tendències de la renovació pedagògica i a nivell general es van fer molts esforços per millorar el nivell de cultura i d'educació de totes les persones en relació amb:

4.1.1 Escolaritzar el màxim nombre possible de nens i nenes

Les escoles que hi havia en aquells moments eren insuficients per escolaritzar tots els nens i nenes. Això va obligar l'Ajuntament a prendre mesures com:

- Proposar als mestres augmentar la ràtio d'alumnes per classe, fins a 65 o 70 alumnes segons la capacitat de l'espai i fer una hora més de classe a canvi d'una gratificació de 1.000 pta. anuals.
- Projectar la creació de dos grups escolars: es va proposar construir el grup A al final del carrer de la Pau amb Anselm Clavé (que s'acabava a l'actual

15

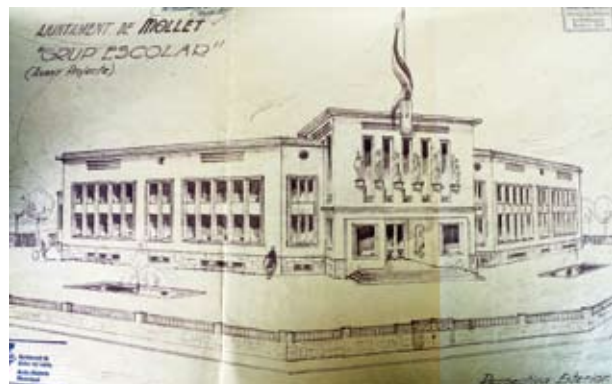

Figura 4. Projecte Grup escolar

parc de les Pruneres) amb vuit classes, dues biblioteques, dues sales de treballs manuals, un museu, una sala d'inspecció mèdica, dues sales de dutxes i una piscina. L'arquitecte que va fer el projecte va ser Manuel Casas Lamalla.

El grup B tenia una distribució semblant a l'A, però amb només una sala de dutxes i sense piscina. Aquests grup escolar es va començar a construir a l'av. de la Llibertat/av. de Calderó l'any 37, però a l'estiu del 38 es va haver d'interrompre per falta de materials de construcció. L'arquitecte que va fer el projecte va ser Garcia Alcañiz.

Si s'haguessin arribat a portar a terme aquestes construccions escolars, el problema d'escolaritzar els infants de Mollet s'hauria resolt. La construcció responia plenament a la idea d'entendre les escoles com a "palaus de cultura", amb tots els serveis necessaris per poder portar a terme un projecte educatiu innovador i de qualitat.

- Parlar amb les autoritats competents: delegats regionals de Primera Ensenyança, Inspecció... per a la creació de noves escoles i per reclamar el professorat necessari per cobrir les vacants.

S'ha trobat documentació on s'explicita que "a proposta del Sr. Joan Castells s'acorda dirigir-se a l'inspector de 1a ensenyança exposant-li l'estat d'abandó de l'ensenyament primari i demanant la ràpida provisió de les places vacants".

- Buscar espais adequats: fer contractes de lloguer per poder-hi instal·lar aules provisionals.

- Intervenir perquè es respectés la llista de preinscripció dels nens i nenes a les escoles (hi van haver molts problemes amb les famílies que mostraven molt interès en escolaritzar els seus fills).

4.1.2 Afavorir un ensenyament català, laic, coeducatiu i participatiu

Hi havia un marc legal que calia portar a la pràctica. L'Ajuntament va

donar suport als mestres, a les escoles i a les institucions culturals, i estava alerta de com es desenvolupava aquest procés tot recordant les normatives, enviant les orientacions que la Conselleria d'Educació de la Generalitat donava sobre el funcionament de les escoles, i recordant el que ells creien que se'ls havia de demanar als escolars...

En les orientacions que el regidor de Cultura Sr. Marquina va enviar a les escoles el 9 de juny del 1937 en relació amb el que s'hauria de demanar als escolars, trobem:

"S'ha de ser puntual a l'hora d'entrar a l'escola, saludar als companys mestres i respectar-los, ocupar el lloc de treball corresponent, parlar amb veu molt baixa i solament quan sigui molt necessari, fer l'esforç de que la taula de treball, les llibretes i els llibres estiguin sempre nets, a l'hora d'esbarjo abstenir-se de cridar i de tota classe de jocs que puguin donar molèsties als altres, volguer-se i respectar-se amb tots els alumnes de l'escola, estimar i respectar l'escola, patis i jardins com si fossin propis, no tirar papers ni tinta a terra ni altres objectes que puguin desmerèixer les classes; durant les hores de classe no es podrà entrar ni sortir de les aules doncs es molestaria als altres". Acabava recordant que "quan se surti de l'escola i es vagi pel carrer sempre cal observar aquestes normes escolars i pedagògiques modernes" i si es fa així "donaran l'alt exemple de deixar ben alta la cultura del nostre poble i dels nostres mestres".

En relació amb les escoles, dona a conèixer la circular que la Generalitat proposa per al funcionament de les escoles on s'explicita que "els mestres estan obligats a secundar activament les iniciatives i normes que dicti la direcció de l'escola, que hauran estat abans exposades i debatudes en reunió amb els mestres; l'escola obrirà 30 minuts abans de l'hora d'entrada dels nens i els mestres podran fer torns de guàrdia de

vigilància; l'esbarjo és per als infants i no per als mestres i es procurarà vigilar, orientar i àdhuc prendre part en els jocs tot respectant sempre la iniciativa i llibertat dels nens; els mestres hauran de fer un llibre diari de classe i de preparació de lliçons; tindran dues reunions setmanals conjuntament amb la direcció de l'escola per donar compte de la marxa i funcionament de les classes; també se celebrarà una reunió mensual dedicada exclusivament al comentari i discussió de llibres, publicacions, etc. d'interès pedagògic i cultural.

Aquestes orientacions acaben explicitant que: "Els mestres hauran de tenir sempre en compte que tota la vida de l'escola ha de desenvolupar-se en un ambient d'amor i satisfacció, conscients de tots els interessos dels nens i posaran al servei d'aquesta finalitat tots llurs sensibilitat humana i educadora".

4.1.3 Procurar l'arrelament dels mestres al poble.

Una forma que es va pensar que podria anar bé perquè els mestres s'integressin a Mollet, així com per evitar retards i absències per problemes de transport, va ser obligar els mestres a viure en el poble. Per això el consistori es va comprometre a pagar-los el lloguer i projectar habitatges per a mestres. Es va controlar que realment els mestres visquessin en el poble.

En un primer moment es va projectar un edifici de 6 habitatges i més tard es va refer el projecte en 8 cases al c/Anselm Clavé i 8 més a l'av. Llibertat. Els habitatges es van projectar en aquests espais perquè els mestres poguessin viure a prop de les escoles on haguessin de treballar, és a dir, se situarien a prop d'on s'havien projectat els grups escolars.

Com que no es van poder arribar a construir els grups escolars projectats, es va acabar fent únicament un edifici entre els carrers de Prats de Monlló

i l'av. 14 d'Abril (actualment entre els carrers Batlle Tura i Palaudàries) en uns terrenys que l'Ajuntament va comprar a Ramon Pujol.

El projecte es va fer l'any 1934 i constava de sis habitatges en tres plantes. El va signar l'arquitecte municipal Manuel Casas Lamolla i el contractista de l'obra va ser Vicenç Cercós. Des de la inauguració es va destinar a habitatge dels mestres que treballaven als Col·legis Nous.

4.1.4 Prendre o recolzar iniciatives

Es podria dir que l'Ajuntament va debatre i intentar donar suport a totes les iniciatives que en relació amb la cultura i a les escoles en general se li proposaven, sempre que seguissin les directrius que es donaven des de la Generalitat. En va donar suport a moltes i també se'n van proposar d'altres com:

• Organitzar semicolònies

Les semicolònies eren activitats d'estiu que es portaven a terme en horari de 9 a 12 del matí i de 3 a 5 de la tarda, del 15 de juliol al 15 de setembre. S'acabaven amb la Festa Major de les semicolònies i una exposició dels treballs fets. Les proposava i les pagava l'Ajuntament per a tots els infants de les escoles nacionals i les van organitzar alguns mestres de les escoles nacionals.

El 21 de juliol 1932 es va aprovar la creació en forma d'assaig d'una semicolònia escolar per a nens i nenes de les Escoles Nacionals i es va decidir "pagar

17

Figura 6. Francesc Macià passejant per la semicolònia. ANC

150 pta. mensuals a cada mestre o mestressa que les portessin a terme (Lluïsa Moreno Sánchez, Dolors Roca Esteve, Andreu Sisó Gimeno, Antoni Monclús Torá i Antoni Monclús Papasseit”).

La corporació municipal va assistir a la conferència cultural per difondre l'obra de les colònies el 12 d'agost de 1932 al local d'espectacles de la Cooperativa d'Obrers de la Teneria Moderna Franco-Española.

Les semicolònies de l'any 32 són les que es recorden més perquè el president Macià hi va anar el 23-8-32 i, naturalment, va constituir un gran esdeveniment per a tot el poble.

Els mestres que organitzaven les semicolònies havien de presentar el projecte i la memòria a l'Ajuntament. A l'Arxiu Municipal es conserva una memòria completa de les que van organitzar i portar a terme els mestres Pepita Roca, Montserrat Sobré, Joana Barcala, Esteve Masclans, Pere Masclans, Paulí Garcia i el director i secretari elegits entre ells (Pere Masclans i Esteve Garcia, respectivament).

L'any 1934 s'hi van inscriure 342 nens i nenes, i l'any 1935 es va nomenar Josep Virgili Andorrà com a director, amb un sou de 400 pta. mensuals i els mestres Tomàs Bartrolí i Josep Munguet amb un sou de 300 pta.; Josefina Lapasset Carite amb 250 pta. i Joana Barcala amb una gratificació de 50 pta.

Segons consta en la memòria de les semicolònies, l'objectiu era que: “les vacances deuen representar en les nostres escoles, solsamènt un canvi d'activitat i de dinamisme i no el descans i la peresa per substituir el treball i l'activitat. La finalitat és la de complementar el treball del curs escolar que ha finit, en pro d'una educació feliç, forta i lliure”. I continua: “en totes les tasques hom respectarà l'esperit d'iniciativa i el gust artístic de l'infant. El mestre es limitarà a guiar-lo i a orientar-lo. Una bona educació no és possible sense una bona llibertat”.

Els infants estaven organitzats en sis grups i cada grup estava supervisat per un mestre. Cada equip tenia una bandera i un nom i s'organitzaven en una junta de govern amb tants individus com grups, més dos que actuaven com a president i secretari. Es reunien un cop a la setmana i havien de prendre els acords per unanimitat. Un cop al mes es feia l'assemblea.

Les activitats que es varen portar a terme tenien relació amb l'educació física: exercicis respiratoris, esports, joc lliure..., excursions i passejades setmanals. L'educació manual: marqueteria, dibuix i pintura, modelatge i repujats, teixits i labors i l'educació estètica: cant i rítmica, lectures escollides, estudis de la natura.

• Organitzar colònies

L'objectiu de les colònies era enviar els nens i nenes durant 15 dies al mar o a la muntanya, a un lloc diferent d'on vivien. Algunes persones de Mollet recorden que se'n van anar a Arenys de Mar, Malgrat, Moià... Se'n van fer des de l'any 32 al 36. Els autocars sortien de la plaça de la República, davant de l'església. Alguns dels mestres que les van organitzar van ser Valerià Martínez, Felip Muñoz, Paulí Garcia, Manuel Tubert, Llorença Giménez, Joana Barcala, Irene Gelabert i Perpètua Giménez.

18

Figura 7. Nens i nenes fent jocs al pati

• Participar en campanyes per afavorir la Infància

Segell Pro-Infància. El 13 de març del 1933 la Generalitat va crear el Segell Pro-Infància, un segell sense valor de franqueig que es podia enganxar a sobres, factures, paquets... Era una única imatge que es canviava cada any i que es va vendre les primeres tres campanyes de l'1 de desembre al 6 de gener al preu de 5 cèntims i del 25 d'abril a finals de maig a partir de la quarta campanya per causa de la guerra, al preu de 10 cèntims. La finalitat era recaptar diners per atendre la higiene social dels infants.

L'origen d'aquest segell data de l'any 1904, en què el funcionari de correus Einer Holböll va proposar al seu govern la creació d'un segell d'adquisició voluntària per prevenir i organitzar la lluita contra la tuberculosi. A imitació seva es van posar en circulació els segells proinfància a Suècia l'any 1905, a Holanda el 1906, a Alemanya i als EUA el 1907. També va servir per crear sanatoris, preventoris, guarderies infantils...

A Catalunya es va posar l'accent en la prevenció, en difondre les recomanacions d'higiene social infantil fins que la població en general i els infants en particular les interioritzessin i les incorporessin a la seva vida ordinària com una cosa natural i imprescindible (per això era tan important la implicació dels mestres i dels metges).

Amb els diners recaptats a Catalunya es van poder crear guarderies, dispensaris de puericultura i tuberculosi, sanatoris, preventoris etc.

En totes les campanyes hi van participar moltes poblacions de Catalunya, entre elles Mollet, i en tenim constància per les cartes datades el gener de 1938, enviades pel Comitè Segell pro Infància, adreçades a les escoles i als mestres perquè fessin propaganda dels cartells i parlessin a l'alumnat de les mesures

d'higiene. També s'ha trobat una circular on es demana la liquidació dels segells venuts a Mollet i una altra on es donen les gràcies per la recaptació de 687'50 pta.

• **Organització de la distribució de llet** del "Fondo de Solidaritat Internacional de Barcelona" als nens i nenes de les escoles de Mollet a partir de l'any 36 fins el 39. Es va repartir a les escoles: Grupo Escolar Nacional, P. República, A. Llibertat, Pi i Margall, Parvulari A. Guimerà i Francesc Macià.

• Creació de beques per a estudis superiors

Per poder anar a l'Institut de Granollers o per cursar alguna especialitat, des de la Conselleria de Cultura es van crear quatre beques per a "infants pobres i que per la seva intel·ligència se'n facin mereixedors". La beca era per als sis cursos de batxillerat a 75 pta. mensuals durant els mesos que duressin les classes.

Figura 8. Nens i nenes de semicolònies en el riu Besòs. Figura 9. Sortida de colònies

Figura 10. Nens i nenes de colònies amb els mestres.

Figura 11. Segells Pro-Infància. Figura 12. Segell de les semicolònies

Des de Cultura es van fer gestions per aconseguir beques del Ministeri d'Instrucció Pública i de l'Institut d'Acció Social i Universitari de la Generalitat i es van aconseguir 13 beques per un import de 200 pta. mensuals cadascuna, matrícula gratuïta, llibres i el material escolar necessari a l'Institut respectivament.

També es van donar ajudes per a les despeses de transport dels escolars que es desplaçaven a Granollers per fer l'Ingrés a l'Institut de Segona Ensenyança.

L'objectiu era clar: que cap noi o noia de Mollet amb capacitat i interès per seguir estudiant deixés de fer-ho per raons econòmiques. S'han trobat instàncies on se sol·liciten beques, el nom del nois i noies que van aconseguir-les i anuncis en revistes locals per assabentar d'aquesta possibilitat a la població.

• Creació d'estudis nocturns

Cal recordar que es venia d'una època en què el nivell d'estudis de la població en general era molt baix i així com era necessari aconseguir un nou sistema d'educació per a tots els infants de Catalunya, no es podia oblidar la població en general; per això es van organitzar estudis nocturns. A les classes de nit del curs 1936-37 es van matricular 175 persones d'entre 12 a 20 anys (només un en tenia 28).

Es va organitzar un curs gratuït per a tots els escolars de Mollet i també dels pobles veïns, de preparació d'especialitats: Batxillerat, Comerç, Teneduria de llibres etc.

Totes les escoles privades oferien classes en horari nocturn o bé en hores convingudes, com es pot constatar en els anuncis apareguts en les revistes locals.

La majoria dels sindicats amb seu a Mollet també van oferir cursos i formació als seus afiliats.

• Classes de català

Es van organitzar diversos cursos de català per a la població en general, segons recorden persones que van viure aquella època, però també es té constància d'una demanda del president del Centre Catalanista Republicà perquè l'Ajuntament organitzés un curs de català amb matrícula gratuïta per a la població. El consistori nomenà Josep Fortuny perquè es posés d'acord amb els peticionaris i organitzés el curs.

L'Associació de pares i el professorat del Grup Escolar de Mollet, segons la Comissió de Cultura de l'Ajuntament, va organitzar un curset de Gramàtica Catalana l'any 1934. El professor va ser Esteve Masclans Girvès. El curs constava de vint-i-cinc lliçons i hi podien assistir "individus d'un i altre sexe" majors de tretze anys. Es va impartir els dilluns, dimecres i divendres de 2/4 de 7 a 2/4

Figura 13. Anunci classes nocturnes: Col·legi Sant Jaume

Figura 14. Anunci classes nocturnes: Acadèmia Ninou

de 8 del vespre i la matrícula tenia un cost de 5 pta.

El 2 de maig de 1934, Joan Forment, mestre del Patronat Escolar de Catalunya, va fer una conferència pública a la sessió inaugural del curset a la Sala d'actes de l'Ajuntament.

• **Dóna suport a l'Associació de pares i mares de les escoles de Mollet.** Els pares es van creure la importància que l'educació tenia per als seus fills i van recolzar els mestres i totes les accions i entitats que hi treballaven, d'una forma activa i crítica, fent propostes, participant en activitats i pagant una quantitat de 50 pta. mensuals.

Van crear la revista *Inquietuds* que va ser portaveu de l'Associació de pares i alumnes de les escoles de Mollet, on van participar pares, mestres i nois i noies, Joan Ambrós i Llorera i el Sr. Marquina, que volia ser el portaveu de l'Escola Unificada de Mollet. Se'n van editar quatre exemplars, des del setembre del 1937 al gener del 1938 i va deixar de publicar-se per manca de paper.

5. Les escoles de Mollet durant la República

Els principals canvis que es varen observar en les escoles de Mollet varen tenir relació amb:

L'ensenyament en català: des del setembre del 31, el primer grau d'ensenyament es feia únicament en català i la resta en bilingüe. En els horaris del Grup Escolar Pi i Margall s'especifica: "El primer grup empenen tots els treballs servint-se únicament de la llengua

catalana. El mestrajament de les dues llengües l'aprenen quan forment part del grup segon. Allí els nens aprenen el català i el castellà per un procediment comparatiu".

La laïcitat en l'ensenyament: des de l'Ajuntament es recorda als mestres que han de seguir les disposicions del Ministeri d'Instrucció Pública en relació amb l'ensenyament de la religió. El març del 32 es va suprimir la religió a les escoles i el mes de juny, per llei s'impedia que les congregacions i associacions religioses es dediquessin a l'ensenyament.

La coeducació de sexes: s'estableix en els Col·legis Nous des de l'1 de gener del 37 i s'acorda denominar l'escola: "Escola Nacional Graduada, núm. 1", que va ser la fusió de la Graduada de nois i la de noies i la de pàrvuls en una sola escola formada per 6 graus i un de pàrvuls.

El tracte amb els nens i les nenes: les persones de Mollet amb qui he pogut parlar i que van anar a les escoles de la república, un dels aspectes que més ressalten és la coincidència en què els mestres ensenyaven més i millor, eren més "persones", menys rígids, no castigaven tant...

El 29 de març de 1933 es va fer una reunió extraordinària de mestres als Col·legis Nous per tractar dels premis i càstigs a primer curs, perquè la direcció de l'escola havia rebut queixes en relació amb els càstigs corporals.

El Sr. Vigo (a qui es recorda com una persona extremadament severa), en re-

lació amb els premis i càstigs opinava que “els premis són alabances quan s’ho mereixen, algun anís o caramel i avançar algun lloc a la secció quan han sabut millor el que s’ha ensenyat i per els càstigs cal fer servir la reconvençió i persuasió sempre, i quan reincideixi se’l posi de cara la paret i se’l deixi sense esbarjo i per últim s’ha d’avisar als pares”.

El Director creia que “la tendència que s’ha de seguir a l’escola és despertar en els nens l’amor per el treball i l’estímul imminent ha de ser la satisfacció que ha de sentir per complir amb el seu deure”.

Tipus d’ensenyament: a més d’ensenyar a llegir i escriure i les quatre regles, que és el que s’havia fet fins aquell moment, es nota un gran canvi en els continguts, tal com es pot constatar en els horaris que el professorat enviava al Consell Local de Primera Ensenyança a demanda d’aquesta institució l’any 1937:

A l’hora de llenguatge es fan exercicis gramaticals, redaccions, traduccions... la lectura es considera una eina important i es proposen lectures de trossos escollits, contes per a infants i diferents modalitats de lectura: silenciosa, en veu alta, comentada, lliure... En l’àrea de matemàtiques es tenen en compte els diferents aspectes: càlcul mental i escrit, operacions, solució de problemes, geometria. S’ensenyen Ciències fisicoquímiques i naturals, amb converses o exercicis d’observació sobre coses i éssers, estudi de la

vida de les plantes i animals més coneguts, Geografia i Història amb converses sobre fets actuals i associacions amb el passat, estudi de la geografia del país i d’Europa... Es practica diferents tipus de dibuix: del natural, de memòria, d’inventiva, de còpia. A les nenes se’ls ensenya a fer labors. Es dóna molta importància a la higiene i a l’educació física. Es manté intercanvi escolar amb nens d’una graduada d’Oviedo.

Es programen viatges d’estudis. Tenim referència d’un viatge a Barcelona amb alumnes del grau superior per les ressenyes globals del viatge, originals dels alumnes Joan Aliguer i Fidel Llobera, on es visiten museus, monuments històrics... Si el temps ho permet, fan sortides d’un dia o una tarda a can Torres, a Santa Perpètua, al riu Besòs...

La utilització de la biblioteca escolar es considera important. El 25 de gener de 1932 es concedeix permís a les nenes del grup escolar de pertànyer a la biblioteca (cal recordar que la coeducació no es va portar a terme fins el 37). L’Associació “Els uns i els altres” fa entrega de llibres comprats per a la biblioteca escolar.

Se celebren festes populars i patriòtiques: Sant Jordi, el Dia de l’arbre, el dia de la República... A final de cada curs es fan exposicions dels treballs fets pels nens i nenes a les escoles, obertes a tota la població, on es convida explícitament el consistori municipal.

Per entendre millor quines escoles hi havia a Mollet durant la República, cal diferenciar bé dos períodes: 1931-36 i 1936-39. Crec que és necessari fer-ho així perquè algunes escoles van canviar de nom, altres de titularitat i a més se’n van ampliar i crear de noves (el fet que la nomenclatura dels carrers també va canviar ha portat a algunes confusions).

5.1 Escoles del primer període (1931-1936)

Col·legis Nous: la construcció de l’escola es va fer en uns terrenys que

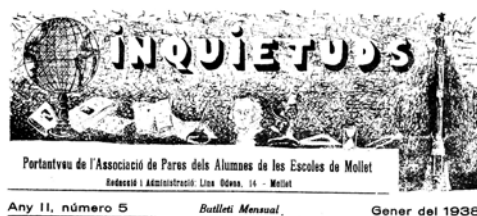

Figura 16. Portada de la revista *Inquietuds*

l'Ajuntament va permutar als hereus d'Antònia Canet com així consta en les actes del 24 d'agost de 1924, amb un pressupost de 123.500 pta. per a la construcció. L'Ajuntament va haver d'invertir molts diners en el manteniment pels problemes derivats de la construcció.

Es va inaugurar el 20 de setembre de 1925 com a escola graduada amb tres graus a cada secció. Va ser el resultat de la fusió de les escoles públiques de nens i de nenes que funcionaven a Mollet en edificis separats en el carrer Jaume I. Es van construir en el carrer que es va denominar de les Escoles i actualment Granada, 1.

Cal ressaltar la importància de tenir en aquella època una escola graduada d'aquestes característiques, ja que en tot Catalunya només n'hi havia un 8% d'aquest tipus. Es va posar en funcionament durant la Dictadura de Primo de Rivera i el que pretenia l'escola era ensenyar a llegir i escriure i les quatre regles. A les nenes se les ensenyava també a cosir i a brodar.

A l'escola hi anaven les famílies amb menys recursos econòmics que no podien pagar les escoles privades. El primer director fou Ramon Alsina.

A l'època de la República els canvis es van anar produint a diferents ritmes: l'ensenyament en català en els primers graus es va iniciar el juny del 31 i el març del 32 es va deixar d'ensenyar religió a l'escola, però la coeducació no es va portar a terme fins l'1 de gener del 37 amb la fusió de l'escola graduada de nens i de nenes que va passar a anomenar-se Escola Nacional Graduada.

Seguint la circular que la Generalitat va publicar en relació amb el funcionament de les escoles, en el llibre d'actes de l'escola de nens del 21 de setembre de 1932 s'explicita que els mestres s'han de reunir per parlar de temes pedagògics i de funcionament: examinar els textos editats en lectura, gramàtica i aritmèti-

ca i posar-se d'acord amb els continguts que s'haurien de donar a cada curs perquè l'escola sigui realment graduada. El director explica que el 1r grau l'ensenyament s'ha de fer en català i el 2n bilingüe... Em consta que es coneixien els mètodes pedagògics més innovadors perquè, per exemple, s'han trobat llibres de la col·lecció "La nueva educación" Publicaciones de la Revista de Pedagogia (1928): *El Método Decroly*, *El Método Montessori*, entre altres, a la biblioteca particular de la Srta. Trinitat Falguera.

El que totes les persones amb qui he parlat coincideixen és en què es va produir un gran canvi sobretot en la relació mestres-alumnes: s'ensenyava millor, s'aprenia més, s'anava a la biblioteca, es feia gimnàstica, sortides, es controlava la higiene... i tothom recorda bé les colònies i les semicolònies que es van portar a terme en aquest centre.

Tot i els esforços de l'Ajuntament i de la Generalitat perquè tots els nois i noies estiguessin escolaritzats fins als 14 anys, hi havia nois i noies que es donaven de baixa per anar a treballar i el seu lloc era ocupat per altres que estaven sense escolaritzar.

El setembre de 1938, quan es constata que els últims mesos del curs, els graus 4rt, 5è i 6è s'anaven quedant pràcticament buits perquè els nens i les nenes s'ocupaven de fer cues, anar a buscar llenya, ajudar en els treballs agrícoles etc. es va proposar fer dues classes de pàrvuls i descongestionar els primers graus. Amb aquesta solució no es perdria cap grau i quan la situació es normalitzés es podria tornar a tenir tots els graus.

Parvulari Municipal del carrer Àngel Guimerà: es coneixia popularment amb el nom de Ca la Barcala.

La comissió de cultura del 12 d'abril del 34 va formalitzar la instal·lació d'aquest parvulari que funcionava des de primers de setembre. Cal suposar que es va inaugurar l'any 1933. L'Ajun-

Figura 17. Llibres de la col·lecció “La nueva educación” de la Srta. Trinidad Falguera

tament va aconseguir els locals amb un contracte d'arrendament per 5 anys a Antoni Pintor Sabadell, de Granollers i estava situat al c/ Àngel Guimerà.

La mestra d'aquest parvulari que més es recorda és la Sra. Joana Barcala, una persona molt respectada tant pels pares com pels infants; alguns recorden encara que els va ensenyar a llegir i a escriure.

És molt probable que, tot i que no se n'ha trobat constància escrita, en aquest parvulari es portés a la pràctica el mètode Montessori, un mètode d'educació infantil molt conegut en aquella època que es basava en el respecte per l'infant i amb la seva capacitat d'aprendre. Pretenia desenvolupar el potenci-

al dels infants a través dels sentits, en un ambient preparat amb un material determinat i amb l'ajuda d'un mestre competent.

El parvulari tenia un pati on hi havia una font i, curiosament, és el que la majoria de persones que van anar-hi recorden. L'any 1936, quan se suprimixen les escoles privades i fan falta places escolars, Joana Barcala Carbonell consta com a encarregada del Parvulari Municipal i des de la Comissió de Cultura s'acorda nomenar Assumpció Fortuny Torrents com a parvulista municipal (hi va treballar fins que es va acabar la guerra).

Escola unitària de Gallecs: La primera escola de Gallecs es va acabar de construir el 1927. El primer mestre va ser mossèn Salvador Camps, ajudat per la seva majordoma, Matilde Giralt.

L'Ajuntament va demanar la creació d'una escola nacional mixta a Gallecs amb l'argument que ja tenia l'edifici apropiat i assumint que calia donar habitatge o gratificació a la mestra. El 16 de gener la inspectora visita els locals i materials i dóna el vistiplau. La primera mestra oficial va ser Purificació Ribas, coneguda com a Donya Purita, que va arribar el 19 de febrer. Va començar les classes el 22 de febrer del 32 i va marxar el 2 de juliol del 33. Va ser una etapa amb molts entrebancs.

Va portar molts problemes, com explica Joan Ros en els seus dietaris, perquè es va barallar amb el carter, va castigar tots els nens i nenes de genolls, es va barallar amb l'alcalde de Gallecs, Jaume Torres i marxà a viure a can Magre. Es va posar malalta i se'n va anar a la Marinette de Mollet; finalment, el mes de juliol va marxar.

Per l'escola van passar diverses mestres i va ser un període ple de desavinences entre elles. Cal esmentar que el Consell Local de Primera Ensenyança va negar la sol·licitud que havia fet la mestra per anar a uns cursets, ja que al-

Figura 19. Pati del parvulari Àngel Guimerà

legava que la persona que la substituïria no reunia els requisits legals. La mestra no en va fer cas, se'n va anar als cursets i dos mesos després va haver d'abandonar la feina.

El 15 de juliol de 1934 es publica a *La Vanguardia* l'oferta de feina i el 24 d'agost s'informa del nomenament d'Assumpció Rin, que també va ser molt controvertida. Els pares de l'escola van demanar-ne el trasllat urgent per no estar d'acord amb la seva actuació pedagògica i l'Ajuntament se'n va fer ressò.

Durant la guerra, l'escola va acollir nois refugiats (se sap perquè en els dietaris de Joan Ros s'enumeren les llistes de distribució del pa i les despeses d'escola d'aquests nois, que paga l'Ajuntament).

Col·legi de les monges de la Companyia de Maria: El primer col·legi de monges de Mollet va començar a funcionar l'any 1905 en un edifici del carrer Jaume I, a prop d'on avui hi ha la farmàcia Vilaseca. El van fundar les monges franceses de Sant Josep de Cluny i més tard van passar al lloc on està actualment, a la rambla de Balmes. Hi havia una part destinada a la comunitat religiosa i un altra amb aules per a les alumnes.

L'any 1917, aquesta comunitat religiosa va ser substituïda per les monges de la Companyia de Maria, orde fundada per Santa Joana de Lestonnac al s. XVII. El canvi de congregació es va fer per iniciativa de l'alcalde, Frederic Ros Sallent.

El Col·legi de la Companyia de Maria va ser una escola per a nenes que va començar a funcionar amb sis religioses i un reduït nombre d'alumnes. L'ensenyament estava adreçat a la formació de nenes com a futures mares de família.

Abans de l'obertura de la comunitat al poble, la vida de les monges quedava circumscrita al convent i al col·legi. El contacte amb l'exterior era molt li-

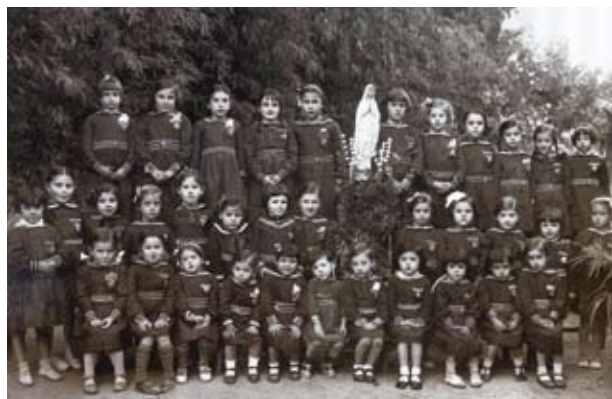

Figura 22. Alumnes del C. Companyia de Maria

mitat, només podien rebre visites en el locutori del convent separades per una reixa de fusta.

Les nenes anaven sempre vestides amb uniforme, que va anar canviant al llarg dels anys. L'escola acollia nenes de Mollet i de les rodalies i els pares havien de pagar una quota.

Tot i ser una escola religiosa es va mantenir oberta fins a l'inici de la guerra civil quan es va requisar l'edifici de les monges per instal·lar-hi la seu principal dels milicians. Mentre va durar la guerra civil va servir d'allotjament, lloc de reunions i, possiblement, s'hi va ubicar una biblioteca popular, ja que s'ha trobat documentació on situa una biblioteca al carrer de Balmes núm. 15, 1r pis.

A principis de la guerra es van cremar tots els arxius de l'escola, per la qual cosa no hi ha documentació escrita d'aquest període. A partir de l'any 40 les monges van tornar a Mollet i es va tornar a posar en funcionament l'escola.

Acadèmia Mollet: fundada l'any 1931 per Arcadi Viñas Prat al c/Jaume I, era una escola privada mixta on nens i nenes anaven plegats. Tenia parvulari i primària i es podia estudiar comerç i batxillerat (també s'hi donaven classes nocturnes).

Molts dels alumnes de l'Acadèmia Mollet venien dels pobles de la rodalia

Figura 23. Acadèmia Mollet

amb bicicleta o a peu. El Sr. Viñas imposava serietat i respecte. “Un mestre molt recte, però que ensenya molt bé”.

En els primers anys de la República va tenir molts problemes amb l'Ajuntament, bàsicament per dos aspectes: no volia fer vacances i no tenia l'autorització com a escola. El mes d'abril del 1934 és quan hi ha més enfrontaments: obertura d'expedient, sancions econòmiques (50 i 100 pta.) tancament de l'escola entre el 5 i 10 d'abril per les autoritats municipals, carta dels alumnes demanant que no es tanqui l'escola, resolució del Jutjat de Granollers declarant Arcadi Viñas Prat innocent...

Durant la guerra, l'Acadèmia Mollet va quedar abandonada perquè la família Viñas es va refugiar a Martorelles a ca la Xica; després el Sr. Viñas va marxar a Barcelona.

D'allà va saber que feien falta mestres a la zona de Terol i se n'hi va anar amb el nomenament de “Miliciano contra el Analfabetismo”. Va estar a Valdealgofa (Terol) fent de mestre a l'escola pública, amb dos mestres més. El 14 de març, l'exèrcit franquista va ocupar Alcanyís i ell s'hi va quedar i es va desplaçar fins a Saragossa; d'allà va anar a Torrecilla d'Alcañiz, a 11 km de Valdealgofa l'abril del 1938 amb el nomenament de secretari de l'Ajuntament.

El Sr. Viñas va tornar a Mollet el mes de febrer i va recuperar la casa i l'escola, que va tornar a posar ràpidament en funcionament.

Colegio Ibérico del Sagrado Corazón, va ser una escola privada de nens fundada pel mestre Llorenç Marrugat el 20 de novembre de 1913 al carrer Jaume I, quasi tocant al “Coro” (on actualment hi ha els Mobles Monserdà).

Uns anys després es va traslladar darrera de can Llargués i finalment a la plaça de l'Església, en un pis de la família Solà, molt a prop de la Marinette.

Emili Ninou va anar a treballar amb

Figura 24. Alumnat de l'Acadèmia Mollet en el pati del Centre Parroquial

el Sr. Marrugat i el va substituir als anys trenta quan aquest es va jubilar. Quan el Sr. Marrugat va deixar l'escola, va donar classes particulars al vespre a casa seva, al c/Barcelona núm. 4 i va morir assassinat l'any 1936 arran de la guerra civil.

Durant la República, el col·legi va passar a anomenar-se Acadèmia Ninou i després de la guerra va tornar a ser Acadèmia Ninou-Colegio Ibérico del Sagrado Corazón.

El record del Sr. Ninou resta ben viu a la memòria dels molletans, probablement més per les seves excèntricitats que per la feina de mestre: molts recorden el xiulet amb què empaïtava els nois, com intentava imposar-se... però altres persones el recorden amb agraïment, perquè acabada la guerra va acceptar molts alumnes de famílies represaliades i mestres que no podien o no volien treballar a l'escola pública.

Col·legi del Sagrat Cor de Maria.

Ca la Senyoreta Carmela: L'escola va ser fundada per Carmela Arbussà als anys trenta quan va morir la seva mare, Pilar Coll, mestra nacional de l'Escola de Nenes de Mollet.

Quan la Sra. Carmela Arbussà va acabar la carrera de mestra es va posar a ajudar la seva mare a l'escola unitària de nenes del carrer Jaume I, davant de can Petricó. D'allà va passar al carrer Valentí Almirall i quan la seva mare va morir, va demanar permís i va obrir una escola al c/ Berenguer III, però l'any 1930 va passar a la cantonada del c/Pau Claris amb l'avinguda de la Llibertat, a prop del Tabaran, i es va anomenar "Sagrado Corazón de Maria".

Va ser una escola privada de nenes amb parvulari i primària; a partir dels anys quaranta va ser una escola mixta.

La Sra. Carmela va fer de mestra a Mollet del 1922 al gener de 1955. Durant les vacances ensenyava a fer puntes de coixí al pati de casa seva. Segons Joan Solé Tura, durant la guerra civil

Figura 25. Alumnat de l'Acadèmia Mollet amb el Sr. Viñas

va exercir oficialment a Berga com a mestra de la Generalitat.

Col·legi Sant Jaume: conegut popularment com a "Can Tusquellas", fou una escola privada de nens fundada per Jaume Tusquella l'any 1930, en un espai reduït que abans havia estat botiga de queviures i que no disposava de lloc d'esbarjo.

L'ajudaven primer la seva dona, Cristina Oliva, i més tard la seva filla Pepita. Estava situada al carrer de Berenguer III núm. 186 (can Petit). Durant la guerra civil va deixar temporalment l'escola, però després de la guerra va tornar a fer classes fins l'any

Figura 26. El Sr. Marrugat amb els seus alumnes i la seva filla

Figura 27. El Sr. Marrugat i el Sr. Ninou amb els seus alumnes. Fotografia: MR Securún

Figura 28. Alumnat de la Srta. Carmela

1945, quan es va jubilar i la va traspasar al Sr. Collazo.

Parvulari de la Sra. Rossenda: fundada per Rossenda Fullerachs, a l'av. Rafael Casanovas, era coneguda com l'escola dels caganers. Ja funcionava a finals dels anys vint.

Va ser una escola molt popular i encara avui és recordada per moltes persones.

El 12 de febrer de 1934, la Comissió de Cultura, a causa de la falta de places escolars, va accedir a la necessitat de crear un nou parvulari i va reconver-

tir el privat de la Sra. Rossenda en municipal. El 23 de març del 36, la Comissió de Cultura autoritza la Srta. Irene Gelabert com a auxiliar de la Sra. Rossenda, amb un sou de 1.800 pta. anuals a canvi d'encabir-hi uns quants infants més.

Centre Racionalista: aquest tipus d'escola seguia el corrent pedagògic que defensava el coneixement racional enfront del dogmàtic. Als Països Catalans les idees de les primeres escoles ra-

cionalistes les va recollir Ferrer i Guàrdia amb l'Escola Moderna.

Aquestes escoles, tot hi ser minoritàries, eren molt ben valorades en els àmbits intel·lectuals i normalment estaven relacionades amb sindicats i ateneus obrers.

S'ha trobat poca informació d'aquest centre. En el núm. 1 de la revista *El despertar del Vallès* del Sindicat d'oficis varis de Mollet del mes d'octubre de 1931, s'explica que es va fundar l'escola perquè els fills dels treballadors poguessin adquirir una veritable cultura. Era una

Figura 29. Invitació festa fi de curs

Figura 30. Propaganda apareguda al núm. de juny de la revista Nostra Veü.
Butlletí del Foment de la Sardana de Mollet

escola gratuïta. En una acta dels Plens de l'Ajuntament s'explicita: "El Sr. Castells, com a president de la comissió de Cultura proposa i així s'acorda, retirar a partir del proper mes d'octubre, les subvencions municipals a les Escoles de Gallecs i del Centre Racionalista, per no complir els pactes d'ésser gratuïta l'ensenyança i per no encaixar a les orientacions dictades pel Ministre d'Instrucció Pública, respectivament".

Segons recorda el Ramon Coll, podria haver estat situada al carrer de Berenguer III núm. 64, 1r pis, a sobre de ca l'Alemaný i és molt possible, perquè l'adreça de la revista també és la mateixa.

Escola de l'Agrupació Cultural Joventut: no es té constància de la seva ubicació però sí de la seva existència. En una reunió del consistori es donen explicacions de com es preveu que sigui el funcionament de l'escola i a la demanda de subvenció feta pel president de l'Agrupació es decideix concedir-li una subvenció de 30 pta. mensuals a partir de la seva obertura.

També es van comprar dues llotgetes per assistir a una representació teatral que es va fer per al sosteniment de l'escola. Es té constància que en aquesta escola s'hi van fer classes d'adults en horari de tarda ("de 5 ½ a 7 ½") i els divendres de 9 a 11 de la nit es feien lectures comentades i xerrades.

Aules del c/Jaume I: no s'ha trobat cap persona que recordi aquesta esco-

la, però en una acta del Ple de l'Ajuntament del 22-12-32 es fa constar: "La presidència explica l'oferta per instal·lar dues aules per escoles en el c/Jaume I així com les condicions favorables que reuneix l'edifici segons l'informe de paraula donat per l'arquitecte municipal i l'inspector municipal de sanitat". També s'especifica que el cost econòmic serà de 100 pta. i es posa com a condició que el contracte que es faci sigui per 10 anys.

5.2 Escoles del segon període (1936-1939)

Amb la guerra canvien moltes coses. En l'àmbit educatiu ens trobem mestres que han de marxar al front, famílies desplaçades, bombardejos de ciutats i pobles, mestres empresonats.

L'octubre de 1936 es crea el CENU i se suprimeixen les escoles privades i religioses. Aquesta supressió planteja al govern el problema de la seva substitu-

Figura 31. Parvulari de la Sra. Rossenda

Figura 32. Sra. Maria Pi i Carrasco amb la seva filla M. Dolors l'any 1937. Fotografia: Família Mayol

30

ció; per això es van haver de nomenar més de 2.000 mestres per tot Catalunya. El CENU demana ajuda als ajuntaments i els recorda que els edificis que proposin han de ser independents de les escoles de l'Estat. (circular del 10 de maig 1937).

Les escoles que hi havia a Mollet eren insuficients per escolaritzar tots els nens i nenes del poble (el convent de les monges estava requisat, l'Acadèmia Mollet sense el Sr. Viñas...). Els pares són conscients que l'educació és un dret que tenen els infants i volen que els seus fills tinguin escola. El desembre del 37 hi havia a Mollet 1.167 nens i nenes per escolaritzar: 396 eren parvuls (241 anaven a escoles públiques i 155 no estaven escolaritzats i dels 768 que podien cursar estudis de primària només 474 estaven escolaritzats). Cal tenir en compte que amb la guerra van arribar 91 nens i nenes refugiats.

El Consistori, per donar resposta a la nova situació, va haver d'adoptar diverses mesures:

Els Col·legis Nous van passar a anomenar-se Escola Nacional núm. 1. El Colegio del Sagrado Corazón de María (ca la senyoreta Carmela) passa a ser Escola Nacional A. Llibertat. El Colegio Ibérico del Sagrado Corazón s'anomena Acadèmia Ninou. Els dos parvularis municipals s'amplien: el de la Sra. Rosenda amb la incorporació d'una mestra interina, la Srta Irene Gelabert i el parvulari Àngel Guimerà (ca la Senyoreta Barcala) amb la incorporació de la Srta. Assumpció Fortuny.

Es van crear escoles noves:

Grup Escolar Francesc Macià amb 5 seccions i un parvulari ubicat al c/ Lina Òdena (abans c/Jaume I) en els locals on hi havia hagut l'Acadèmia Mollet, abandonada quan el Sr. Viñas va marxar.

Escola Pi i Margall ubicada a l'antiga Cerveseria, un cafè-concert que va passar de lloc d'esbarjo molt conegut en el poble a convertir-se en una institució modèlica, seguint les directrius que proposava la Generalitat. Estava situat al carrer Lluís Duran, 87, davant d'on hi ha la Casa del pintor Joan Abelló i la casa on va néixer Jordi Solé Tura. Va acollir infants entre 3 i 15 anys i el mes de maig del 37 hi anaven 56 nens i nenes. L'ensenyament es va fer tot en català i els mestres foren Maria Pi Carrasco i Gabriel Pujol.

Maria Pi Carrasco va estudiar magisteri a l'Escola Normal de Barcelona i va fer de mestra a l'Escola Blanquerna els cursos 33-34 i 34-35. L'any 35 va venir a viure a Mollet al casar-se amb el molletà Joan Mayol Solé. Quan va començar la guerra civil es va oferir a la Generalitat per col·laborar en la tasca educativa al Vallès Oriental i el 19 de març del 37 va ser nomenada mestra de la Generalitat i va començar a treballar a l'Escola Pi i Margall.

Quan va acabar la guerra va estar inhabilitada per exercir com a mestra i se li va retirar la titulació per negar-se a

manifestar-se de forma expressa com a addicta al règim.

Del mestre Gabriel Pujol no hi ha documentació. Tothom recorda que tenia “ alguna cosa a la closca ” i que quan va acabar la guerra, com que no podia exercir a l'escola nacional va anar a treballar a l'Acadèmia Ninou. Va participar en la vida cultural del poble i va escriure a la revista *Inquietuds*.

Escola per a nens refugiats: a Mollet es van comptabilitzar 91 nens i nenes refugiats.

Sabem el nom del mestre d'aquesta escola, José Gil Ruiz, que les classes les feia en castellà i poca cosa més.

Segons el llibre *El moviment de refugiats a Catalunya*, a Mollet hi havia una escola per a nens i nenes refugiats que duia per nom Ignasi Iglesias, però no s'ha trobat documentació en relació amb el lloc on era. Hi ha persones que creuen recordar que estava ubicada al c. Berenguer III, 66 1r, i que després es va traslladar al Centre Parroquial per cessió del Sindicat Tèxtil i Fabril.

També consta, per pagaments que es van fer des de l'Ajuntament per subvencionar material escolar i viatges a Barcelona, que hi van haver alguns nens i nenes refugiats escolaritzats al Grup escolar Pi i Margall i a l'escola de Gallecs.

Escola a l'antic Centre Catòlic o en altres espais: el 3 de novembre del 36 es demanava que per cercar les millors solucions per resoldre el problema de

l'escolarització dels nens i nenes, s'habilités l'antic Centre Catòlic. Es va demanar al Sindicat Fabril i Tèxtil de Mollet de la CNT que l'havia ocupat, però van respondre que el necessitaven per fer-hi una escola industrial que afavoriria la formació de 1.000 afiliats.

En un altre informe se segueix demanant el Centre Catòlic com a espai adequat per fer-hi una escola de Primera Ensenyança i l'edifici es va requisar oportunament pel Comitè de l'Escola Nova Unificada.

Probablement es van habilitar altres espais per a escoles, com un parvulari al c/Verdaguer, 37 1r, 2a, unes aules al c/de la Pau (gener 1938), però a dia d'avui no s'ha trobat documentació que ho constati.

Fins aquí he arribat en aquest recull de com s'entenia l'educació i quines escoles hi havia a Mollet durant la II República. El que queda clar és que durant aquest breu període es va avançar molt en l'àmbit de l'educació a tot Catalunya i que a Mollet es va fer tot el que es va poder.

De quina manera hagués incidit en el nostre poble i en el nostre país aquest projecte educatiu que va quedar totalment estroncat durant l'època franquista? No ho sabem... Varen passar molts anys per poder tornar a recuperar aquestes idees i a intentar tornar-les a portar a la pràctica. Però aquesta és una altra història per explicar-la en un altre moment.

Bibliografia

ALIGUER I VERGUÉ, J.: *Mollet en deute*. Martorelles, 1992. 115 p.

ANSÓ ROS, J. i CAMPOY COLLADO, G. *La vida rural a Gallecs Dietaris de Joan Ros Herreros (1895-1978)*. Mollet del Vallès: Centre d'Estudis Molletans, 2011. 292 p. (Vicenç Plantada n. 12)

CORBALAN, J. “Mollet del Vallès durant la II República. El Bienni Negre (1934-1936)”. Notes, 1990, vol. 4, p.71-79. Mollet del Vallès.

CORBALAN, J. “L'ensenyament públic a Mollet del Vallès durant la II República”. Notes, 1993. Vol. 7, p.123-131. Mollet del Vallès

CORBALAN, J. i GARCIA-MORENO, C. *Joan Ambrós i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat*. Mollet del Vallès: Centre d'Estudis Molletans.. 2002. 526 p. (Vicenç Plantada n. 12)

DURAN CAMPOY, S. i RIBOT GARCIA, M. *Solidaritat Catalana durant la Guerra Civil: els refugiats a Mollet del Vallès i Santa Perpètua de Mogoda*. Ajunta-

- ment de Santa Perpètua de Mogoda, 2008.
- GOMEZ, J. i SESMA, T. "Construcció dels Col·legis Nous". Notes, 2008, vol. 23, p. 57-70. Mollet del Vallès.
- GONZÁLEZ AGÁPITO, J. (ed). *L'escola nova catalana, 1900-1930*. Vic: EUMO, 1992, 229 p.
- MASSAGUER, M.À, "La segona república a Mollet". Notes, 1997, vol. 1, p. 39-44. Mollet del Vallès
- PORTELL, R. I MARQUÈS, S. *Els mestres de la República*. Barcelona: Ara llibres, 2006. 180 p.
- PORTELL, R. I MARQUÈS, S. *Els mestres de la República en imatges*. Barcelona: Ara llibres, 2007. 175 p.
- SOLÉ TURA, J. *Cent històries. Cent vides*. Argentona: Ed. L'Aixernador. 1986. 219 p.
- SOLÉ TURA, J. *Cent noves històries. Cent vides més*. Argentona Ed. L'Aixernador., 1987. 213 p.
- SOLÉ TURA, J. *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un mollet*. Argentona: Ed. L'Aixernador, 1988. 259 p.
- SOLÉ TURA, Joan: *Mollet una mica d'història*. Mollet del Vallès: Ed. Gràfiques Aster, 1981.
- SUÁREZ GONZÁLEZ, M. Àngels: *La Segona república i la Guerra Civil a Mollet del Vallès*. Mollet del

- Vallès: Centre d'Estudis Molletans, 2000. 369 p. (Col. Vicenç Plantada n. 4)
- TRIAS MAXENCs, Alfons: "El segell Pro-Infància a Catalunya". Noticiari d'Activitats. La Medicina Catalana.
- VIÑAS GIRALT, Arcadi: "La Família Viñas-Queixalós. Del 19 de juliol de 1936 al febrer de 1939". Inèdit. Mollet del Vallès.

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès

Actes de plens municipals, del Consell Local de Primer Ensenyament, Llibre d'actes de l'Escola Graduada de nens, i diversa documentació referent a l'ensenyament local durant els anys 1931 a 1939.

Fonts orals

- FORTUNY I VELÁZQUEZ, Pere
- MONSERDÀ I TINTÓ, Daniel
- ESTRADA Dolores
- COLL TENAS, Ramon
- VIÑAS QUEIXALÓS, Enric
- TARRÉS, Carmeta
- VILÀ TERRADELLAS, Josep
- MAYOL, M. Dolors